

MEVZUAT KRONİĞİ

Prof. Dr. Öztekin TOSUN

I — Ceza Hukuku :

1) Af :

a) 29 temmuz 1967 tarihli 12660 sayılı Resmî gazetede yayınlanmış 917 sayılı «Bazı suç ve cezaların affı hakkında 3/8/1966 tarihli ve 780 sayılı kanunun 9. uncu maddesinin ilk fıkrası ve (A) bendinde değişiklik yapılması hakkında kanun» 9/8/1966 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yapılan değişiklik adı geçen maddenin uygulanması dışında kalan hükümler arasına 1. maddenin (D) bendinin de eklenmiş olmasından ibarettir. Adı geçen birinci maddenin (D) bendi şöyledir: «Türk Ceza Kanunu ile diğer kanunlarda yazılı suçlardan dolayı ölüm veya müebbed ağır hapse mahkûm edilmiş veya edilecek olanların ölüm cezaları müebbed ağır hapse, müebbed ağır hapis cezaları da otuz sene ağır hapse çevrilir.» Bu durumda, Af Kanununun 9. maddesinin (A) bendine girdiği için af dışı bırakılmış suçlar için şimdi metnini verdiğimiz 1 maddenin (D) bendinin uygulanmasının mümkün olduğu görülmektedir.

b) 28 aralık 1967 tarihli ve 12788 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 977 sayılı kanunla 20 - 21 mayıs 1963 olaylarından dolayı mahkûm olanlar affedilmiştir.

c) 29 Ocak 1968 tarihli ve 12812 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 1966/7 Esas, 1966/46 Karar sayılı ve 19/12/1966 tarihli Anayasa Mahkemesi kararı ile, 10/1/1966 günlü Hayrettin Hami Demiralp'in cezalarının affı hakkındaki 709 sayılı kanun, Anayasanın 131. maddelerine aykırı olduğu için iptal edilmiştir. Karar oyçokluğu ile verilmiştir.

Adı geçen 709 sayılı kanun, tasarı halinde iken önce Millet Meclisinde görüşülmüş, sonra Cumhuriyet Senatosuna götürülmüş, fakat Cumhuriyet Senatosu kanun tasarısını reddetmiştir. Millet Meclisi Başkanlığı, Cumhuriyet Senatosu'nun Anayasanın 92. maddesinde gösterdiği süre içinde görüşülmesi bitirilmeyen kanunların Millet Meclisinin kabul ettiği şekilde kanunlaştığı hakkındaki Anayasa hükmüne dayanarak tasarının kanunlaştığını kabul etmiş ve kanun bu şekilde Resmî Gazetede yayınlanmıştır. Cumhuriyet Senatosundan 40 üye kanunun 92. maddede gösterilmiş süre şartına uymadığını, bu şartın tespiti yetkisinin Millet Meclisi Başkanına ait bulunmadığını ileri sürerek Anayasa Mahkemesine başvurmuşlardır.

Anayasa Mahkemesi 92. maddede gösterilmiş süre içinde Cumhuriyet Senatosu'nda tasarının görüşülmesinin bitirilmediğini tespit ederek, kanunun 92. madde şartlarına aykırı bulunmadığını, önemli olan hususun sürenin dolmuş olup olmadığı bulunduğundan Millet Meclisi Başkanının yetkili bulunup bulunmadığının tesiri olmadığını, kaldı ki Anayasada bu hususta bir açıklık bulunmadığı için yetkili olduğunu kararlaştırarak, kanunda bu bakımlardan bir anayasaya aykırılık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

Mahkeme, ileri sürülmemiş olmasına rağmen, kanunun Anayasanın 131. maddesine aykırı olup olmadığını araştırma yetkisi bulunduğunu tespit ederek, 709 sayılı kanunu bir de bu bakımdan incelemiştir.

709 sayılı kanun aynen şu şekildedir: «Gerede Sulh Ceza Mahkemesinin: 962/1192 esas, 25/9/1963 tarihli ve Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 147/1475 sayı ve 28/1/1964 tarihli ilamiyle kesinleşen bir ay hapis 50 lira ağır para cezası;

963/1078 esas, 28712/1963 tarihli ve Yargıtay'a müracaat edilmekle kesinleşen 1 ay hapis 50 lira ağır para cezası;

962/785 esas, 24/7/1964 tarihli ve Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 16838/18034 sayı ve 4/12/1964 tarihli ilamiyle kesinleşen 7 gün hapis 50 lira ağır para cezası;

963/1517 esas, 29/5/1964 tarihli ve Yargıtay 3. Ceza Dairesinin 16385/18033 sayı ve 4/12/1964 tarihli ilamiyle kesinleşen 7 gün hapis 50 lira ağır para cezası;

962/758 esas, 19/7/1963 tarihli ve Yargıtay 3. Ceza Dairesinin

32824/195 sayı ve 15/1/1964 tarihli ilamiyle kesinleşen bir ay hapis 50 lira ağır para cezası;

964/17 esas ve 27/4/1964 tarih ve Yargıtaya müracaat edilme-
mekle kesinleşen bir ay hapis ve 50 lira ağır paar cezası;

962/845 esas, 29/5/1964 tarihli ve Yargıtay 3. Ceza Dairesinin
16382/18035 sayı ve 4/12/1964 tarihli ilâmiyle kesinleşen 7 gün hapis
50 lira ağır para cezası ki cem'anı yekûn 4 ay 21 gün hapis ve 350 li-
ra ağır paar cezasına mahkûm edilmiş bulunan Bolu İli Mengen
kazası Pazarköy nüfusuna kayıtlı Ali oğlu, Hayriye'den doğma 1341
doğumlu Hayrettin Hami Demiralp'ın bu cezaları bütün hukukî ne-
ticelerile birlikte affedilmiştir.»

Anayasa Mahkemesi, bu maddenin, Anayasanın 131. maddesi-
nin son fıkrasında yer alan «Orman suçları için genel af çıkarılamaz»
hükmüne aykırı olup olmadığını araştırmıştır. Millet Meclisi Kar-
ma Dilekçe Komisyonunda, Millet Meclisi Adalet Komisyonunda,
Millet Meclisi Cumhuriyet Senatosu görüşmelerinde bu kanunun
bir özel af kanunu olduğu şeklinde beyanlarda bulunulmuş, Senato
görüşmeleri sırasında tasarının genel af kanunu niteliği taşıdığına
ve Anayasanın 131. maddesine aykırı bulunduğu da temas edil-
miştir.

Anayasa Mahkemesi, bir kanunla kabul edilmiş affın niteliğini
belli etmek bakımından kanun başlığında, metninde veya gerekçe-
lerde kullanılan «özel af» veya «genel af» terimlerinin bir tesiri bu-
lunmıyacağını belirterek, Ceza Kanununun 97 ve 98. maddelerin-
deki genel ve özel af tariflerine göre meseleyi halletmiştir. Buna
göre, eğer cezalar bütün neticelerile silinmiş ise, genel af, bütün
neticelerile silinmemiş ise özel af konusu olmalıdır. İptali istenmiş
kanunda cezaların bütün neticelerile silindiği belirtildiğine göre, bu
kanun bir özel af kanunu değil, bir genel af kanunudur. Anayasa
Orman suçlarında genel af çıkarılamaz kaidesini koyduğu için,
bu genel af kanunu Anayasaya aykırı olduğundan iptal edilmiştir.

2) Adlî sicildeki mahkûmiyet kaydının silinmesi:

23 haziran 1967 tarihli ve 12629 sayılı Resmî Gazetede yayınlan-
mış 879 sayılı «Cezaların İnfazı hakkındaki 13/7/1965 tarih ve 647
sayılı Kanunun 7. nci maddesinin değiştirilmesine dair Kanun»
maddenin (A) ve (B) bendlerinde bazı değişiklikler yapmaktadır.

Kanunun eski şeklinde adlî sicildeki hükümlülük kaydının si-

linmesi için geçmesi gereken sürenin başlangıcı olarak hüküm tarihi gösterilmişken, değişiklik yapan kanun bu hususta daha ayrıcalıklı kaideler koymakta, sürenin başlangıcını cezayı çekmek olarak gösterdikten sonra, cezanın ortadan kalktığı veya düştüğü halleri de düşünmekte ve süreyi af, zamanaşımı, şikâyetin geri alınması tarihinden başlatmaktadır. Ayrıca kanun ertelenmiş hükümlülüklerde sürenin mahkûmiyetin esasen vaki olmamış sayıldığı haller tarihinden başlayacağını açıkça göstermiştir.

3) *Çocuk düşürme suçları ile ilgili hukuka uygunluk sebepleri :*

3 Temmuz 1967 tarihli ve 12637 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış «Tıbbî zaruret halinde gebeliğin sona erdirilmesi ve sterilizasyon yapılması hakkında tüzük» 557 sayılı Nüfus plânlaması hakkındaki kanununun 3. ve 4. maddelerine dayanarak, tıbbî müdahale yolu ile rahmin tahliyesi, çocuk yapma kabiliyetinin izalesine ait hükümler ihtiva etmektedir.

Tüzükte Tıbbî müdahale yolu ile rahmin tahliyesini gerektiren hastalıkların (I sayılı cedvel), çocuk yapma kabiliyetinin izalesini gerektiren hastalıkların (II sayılı cedvel) hangileri olduğu sayılmıştır.

Tüzükte, bu husustaki ameliyatın yapılması için gerekli raporları vermeğe yetkili kurullar da düzenlenmiştir. Müdahale kararının nasıl verileceği, bu kararın menfî olması halinde ne gibi bir yola başvurulacağı hakkında da hükümler konmuştur. Müdahale kararını tıbbî tahliye ve sterilizasyon kurulları vermekte, bu kararın menfî olması halinde karar aleyhine Tıbbî tahliye ve sterilizasyon yüksek kurullarına başvurulabilmektedir.

4) *Çalışma suçları :*

a) 12 Ağustos 1967 tarihli ve 12672 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 931 sayılı «İş Kanunu», bu kanunun bazı hükümlerine aykırılıkları 100 lira hafif para cezasından icabında 25.000 liraya kadar ağır para cezasını, üç aydan az olmamak üzere hapsi gerektiren suçlar olarak saymıştır.

Kanun, aykırılıkların gerektirdiği cezaları gösterirken bunları bazı kategorilerde toplamıştır. Bu suretle, aykırılıkların kanunun «Genel hükümlerine», «Hizmet akdine», «Ücrete», «İşin düzenlen-

mesine», «İşçi sağlığı ve güvenliğine», «İş ve işçi bulmaya», «İş hayatını denetleme ve teftiş» ait olduğu şekilde bir ayırım yapılmıştır. Ayrıca cezası gösterilmemiş yasaklara karşı gelen veya mecburiyetlere uymayan işverenler veya vekilleri için de 100 liradan az olmayan hafif para cezası tayin edilmiştir (m. 107).

b) 22 Ağustos 1967 tarihli ve 12680 sayılı Resmî Gazetede Milletlerarası Çalışma Bürosu Yönetim Kurulu tarafından Cenevre'de toplantıya davet edilmiş Milletlerarası Çalışma Teşkilâtı Genel Konferansınca kabul edilmiş «Makinaların gerekli korunma tertibatı ile teçhizine dair 119 sayılı sözleşme» yayınlanmıştır.

Sözleşmenin 11. maddesinde «1. Bir muhafaza tertibatı ile mücehhez olmayan bir makinayı hiç bir işçi kullanamaz. Hiç bir işçiden bahis konusu muhafaza tertibatı bulunmayan bir makinayı kullanılması istenemez. — 2. Hiç bir işçi kullandığı bir makinanın mücehhez olduğu muhafaza tertibatını tesirsiz hale getiremez. Keza, işçiler tarafından kullanılacak olan herhangi bir makinanın muhafaza tertibatı tesirsiz hale getirilemez.» denmektedir. Sözleşmenin 15. maddesinde «Bu sözleşme hükümlerinin etkili bir tarzda uygulanmasını sağlayacak münasip müeyyidelerle ilgili hükümler de dahil, bütün lüzumlu tedbirler alınacaktır.» şeklinde bir müeyyide hükmü de yer almıştır. Bu müeyyideler 931 sayılı İş Kanunu'nda bulunmaktadır (m. 101 - 104).

5) Ceza ve tevkif evleri :

a) Tüzük :

1 Ağustos 1967 tarihli ve 12662 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış «Ceza İnfaz Kurumları ile Tevkif Evlerinin Yönetimine ve Cezaların İnfazına dair Tüzük», eski 1941 tarihli «Ceza ve Tevkif Evleri Nizamnamesi» ni yürürlükten kaldırmıştır.

Bu tüzük, 647 sayılı infaz kanunu ile 1721 sayılı kanunun 4068 sayılı kanunla değiştirilen 2. nci maddesine dayanılarak düzenlenmiştir (m. 258).

Tüzük, dokuz Kısım'dan ibarettir.

Birinci kısım «Genel Hükümler» başlığını taşımaktadır. Bu kısımda, ceza evleri, ıslah evleri ve tevkif evleri üzerinde durulmuştur. Açık, yarı açık, kapalı cezaevleri tarif edilmiş, kadın, çocuk cezaevleri ile ıslah evleri hakkında hükümler konulmuştur.

İkinci kısım, «Personelle ilgili hükümler» başlığını taşımakta-

dır. İnfaz ve tevkif kurumlarında bulunacak servisler, buralarda çalışanların yetki ve ödevleri, tutulacak bazı fişler, görevli memurlar hakkındaki disiplin işlemleri hakkında açıklamalar yapılmaktadır.

Üçüncü Kısım'da, İnfaz müesseselerindeki Yönetim kurulu ve disiplin kurulundan bahsedilmektedir.

Dördüncü Kısım «Cezaların yerine getirilmesi» bahsine ayrılmıştır. Ölüm cezası, uzun ve kısa süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar, kısa süreli cezalar yerine uygulanabilecek cezalar, para cezaları infazı hakkında ayrıcalıklı açıklamalar burada ele alınmıştır.

Beşinci Kısım «Hükümlü ve tutukluların kurumlara kabulü, yerleştirilmesi, tretman ve izinleri» adını taşımaktadır.

Altıncı kısımda «Hükümlü ve tutukluların yaşayış tarzı» üzerinde durulmuştur. İç yönetmeliklerin nasıl yapılacağı, günlük programlar, yasaklar burada ele alınmıştır. Hükümlülerle tutukluların temas yasağı da burada belirtilmiştir (m. 124). Yeme, içme, giyinme, yatma, dışarı ile ilişki, disiplin cezaları ve mükâfatlandırma hakkında hükümler burada toplanmıştır.

Beşinci Kısım «Hükümlü ve tutukluların kurumlara kabulü, yerleştirilmesi, tretman ve izinleri» adına taşımaktadır.

Altıncı kısımda «Hükümlü ve tutukluların yaşayış tarzı» üzerinde durulmuştur. İç yönetmeliklerin nasıl yapılacağı, günlük programlar, yasaklar burada ele alınmıştır. Hükümlülerle tutukluların temas yasağı da burada belirtilmiştir (m. 124). Yeme içme, giyinme, yatma, dışarı ile ilişki, disiplin cezaları ve mükâfatlandırma hakkında hükümler burada toplanmıştır.

Yedinci Kısım «Hükümlü ve tutukluların manevî kalkınması» konusuna ayrılmıştır. Eğitim ve öğretim ile çalışma hakkındaki kaideler burada açıklanmıştır.

Sekizinci kısım «Kurumlarda sağlık tedbirleri», dokuzuncu kısım ise «Kurumdan ayrılış» hakkında hükümler ihtiva etmektedir. Hükümlülerin nakli, şartla salıverme, tahliye konuları burada incelenmiştir.

b) İç yönetmelik :

19 Aralık 1967 tarihli ve 12780 sayılı Resmî Gazetede «Ceza ve tevkif evleri İç Yönetmeliği» yayınlanmıştır. Bu yönetmelik, yukarıda adı geçen tüzüğün 121. maddesindeki olmasa gerektir. Çünkü bu sonuncunun her kurumun müdürü tarafından yapılacağı belirtilmiştir. Bu yönetmelik de aynı mahiyette yönetmeliğe 39. maddesinde yer vermiştir. Yönetmelik 7 kısma bölünmüştür. Bu kısımlar

sırasile, «Ceza ve tevkif evine giriş», «Hükümlü ve tutukluların yaşayış tarzı», «İç işleri ve temizlik», «Hükümlü ve tutukluların dışarı ile olan ilişkileri», «Hükümlü ve tutukluların manevî kalkınması», «Kurumlarda tutulması lâzım gelen defterler ve bunların kullanılış şekilleri» ve «son hükümler» adlarını taşımaktadır.

Yönetmelik hükümlü ve tutukluları mümkün olduğu kadar birbirinden ayırmağa çalışmış, meselâ bunların tamamen ayrı kesimlerde bulunmalarını şart koşturmuş (m. 9); kanun hükmü gibi, bu hükmün de uygulanabilmesi bir imkân meselesi olmaktadır. Tutuklulara okuma yazma öğretilmesi hakkındaki hüküm (m. 29), bunların bulundurulma süreleri belli olmadığı için ve kısa olacağı için, acaba nasıl bir program içinde gerçekleştirilebilir? Hükümlülerle konuşmaların kontrole engel olacak şekilde yavaş yapılması yasağı (m. 26) kanaatimizce hükümlü de olsa, bir insanın hususiyetine fazla karışmaya sebebiyet verici olsa gerektir. Bu bakımdan genel bir kaide olmamalıdır.

6) Suçluların gözlemi :

9 Ağustos 1967 tarihli ve 12669 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış «Müşahade ve sınıflandırma merkezlerine dair yönetmelik», daha önce yapılmış ve 16/7/1965 tarihli ve 23/52 sayılı genelge ile gönderilmiş bulunan «Uzun süreli hürriyeti bağlayıcı cezalar hakkında müşahade merkezlerinde tatbik olunacak Talimatname»'yi yürürlükten kaldırmış (m. 28) ve gözlem merkezlerinin kuruluşu (m. 1-3), görevi (m. 4), yetkisi (m. 5), işleyişi (m. 6-18), hükümlülerin gruplara ayrılması ve tasnife tâbi tutulması (m. 19-23) v.s. hakkında hükümler ihtiva etmektedir. Yönetmelik gözleme tâbi tutulan hükümlüler hakkında bir şahsiyet dosyası meydana getirilmesini, bu dosyaya hükümlülere ait sanat, okul, sağlık ve sicil müşahade fişleri ile verilecek mütalea, karar, ceza ilâmı ve süre belgesinin konulmasını öngörmektedir.

II — Ceza Muhakemesi Hukuku :

7) Hâkimler :

a) Hâkimlerin tâyini :

27 Aralık 1967 tarihli ve 12787 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 1966/11 Esas, 1966/44 karar sayılı ve 29/11/1966 tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı ile, 2556 sayılı Hâkimler Kanununun 6798 sayılı kanunla değiştirilmiş 71. maddesine bir fıkra eklenmesine ilişkin

bulunan 751 sayılı ve 25/2/1966 günlü kanunun hükmü Anayasanın 2, 12/2, 58, 139 ve 144. üncü madde hükümlerine aykırı bulunarak yalnız hâkimler bakımından iptal edilmiştir; iptali gerektiği hususu oybirliği ile, aykırı olduğu Anayasa maddelerinin tayini ise oyçokluğu ile kararlaştırılmıştır. Hâkimlerin bazıları Anayasanın adı geçen maddelerinin hepsine aykırılığı değil, ancak bir kısmı aykırılığı kabul etmişlerdir.

Kararı kısaca özetliyelim.

İptali istenen fıkranın içinde yer aldığı 71. madde şöyledir: «Hâkimlik ve müddeiumumilikten veya hâkimlik sınıfından sayılan vekâlet hizmetlerinden profesörlük mesleğine geçtikten sonra yeniden hâkimlik veya müddeiumimilik sınıfına yahut vekâlet hizmetlerine geçenlerin o mesleklerde geçirdikleri müddetin tamamı hâkimlik ve müddeiumumilikte geçirmiş oldukları müddete zam olunur. — Adliye mesleğinde iken veya bu meslekten ayrıldıktan sonra mebus seçilenlerin mebuslukta geçirdikleri müddet kıdemlerine zam olunur. — Hâkimlik, müddeiumumilik veya hâkimlik sınıfından sayılan vekâlet hizmetlerinden avukatlığa ve maliye muhakemat müdürlükleriyle hukuk müşavirliklerine veya müşavir avukatlıklarına geçenlerden tekrar mesleklerine dönmek isteyenler avukatlıkta veya yukarıda tasrih edilen vazifelerde geçirdikleri müddetin üçte ikisi hâkimlikte geçmiş sayılmak suretile tespit edilecek sınıf ve derecelere tâyin olunabilirler. — Yukarıda yazılı tâyinlerde taliplerin mesleğe alınmamaları ve alınmaları halinde dahil olacakları sınıf ve dereceler, Ayırma Meclisinin mütaleası üzerine belli edilir.»

Bu maddeye eklenen ve iptali istenen fıkra şöyledir: «Adliye mesleğinde iken veya bu meslekten ayrıldıktan sonra Büyük Millet Meclisi üyeliklerine seçilmiş olup da bilâhare hâkimlik, savcılık veya bu mesleklerden sayılan hizmetlere dönmek isteyenlerden bu Kanun hükümlerine göre mesleğe alınmalarına ilgili kurumlarca karar verilmiş bulunanlar, bu Kanunun 58. maddesinde yazılı sıra bekleyenlere takdimen, alacakları maaşların ödenmesini sağlayacak ve meslekte bulunan emsalinin aldığı kadrolara denk görevlere tercihan atanırlar.»

Bu maddede adı geçen 58. madde ise şöyledir: «Açık hâkimlik ve müddeiumumiliklerle muavinliklerine Yükselme Defterindeki sıraya göre önce gelen önce tayin olunur. — Ayırma Meclislerince tanzim olunan terfi defterlerinin taaddüdü halinde en eski tarihli defterde mümtaz, tercihli veya adiyen terfiye lâayık görülen hâkim,

müddeiumumi veya muavinlerinin ayırma defterlerindeki sıralarına göre kadro verilmek suretiyle terfileri yapılmadıkça daha sonraki tarihli defterde bulunanların kadro tahsisi suretile terfileri yapılamaz. — Vekâlet teşkilâtına dahil idarî vazifelerle müfettişliklere tayin olunacak hâkim ve Cumhuriyet müddeiumumilerinin bu tayinlerinde ve bu kadrolar içinde yapılacak terfilerinde yukarıki fıkralar hükmü tatbik olunmaz. — Yukarıki esaslar dairesinde Adliye Vekâletince yeniden tanzim edilecek kadro tevzi defteri alikalılara gönderilir. — Açılan kadrolar, münhale alındıkları tarihten itibaren azamî 2 ay zarfında yukarıki esaslara göre sırası gelenlere tevzi olunur.»

Anayasa Mahkemesi 45 sayılı kanunun getirdiği değişiklikler sebebiyle bu maddelerdeki Ayırma Meclisi yerine Yüksek Hâkimler Kurulu veya Yüksek Savcılar Kurulu, hâkimler bakımından Adalet Bakanlığı yerine Yüksek Hâkimler Kurulu konulduğuna işaret ettikten sonra iptali istenen kanunun maksadını araştırmaktadır. Bu kanunun hazırlık çalışmalarından anlaşıldığına göre, maksat Yasama organına hâkim ve savcı gibi kaliteli üyeleri sokmayı sağlamaktır. Şöyle ki, hâkim veya savcılar Parlamento üyeliğine seçilmedikleri takdirde yine eski görevlerine döneceklerinden emin oldukları için Yasama Meclislerinde görev almaktan çekinmiyeceklerdir.

Anayasamız, 58. maddesinde «Her Türk kamu hizmetlerine girmek hakkına sahiptir. — Hizmet almada, ödevin gerektirdiği niteliklerden başka hiç bir ayırım gözetilemez.» hükmünü koymuştur; iptali istenen hükmün temeli olan yasama meclisi üyeliği etmiş bulunma niteliği hiç bir zaman hâkimlik mesleğini ilgilendiren bir nitelik sayılamaz.

Anayasamız, 139. maddesinin 2. nci fıkrasında, «Yargıtay üyeleri Yüksek Hâkimler Kurulunca, Yargıtay Birinci Başkanıyla İkinci Başkanları ve Cumhuriyet Başsavcısı Yargıtay Büyük Genel Kurulunca üye tamsayılarının salt çoğunluğu ile ve gizli oyla seçilir.» denmektedir. Anayasa Mahkemesi, Yargıtay İkinci Başkanlığına, Cumhuriyet Başsavcılığına birinci sınıf hâkim veya savcılarının seçilebileceğini; fakat, yasama meclisi üyeliğinden gelmiş bir hâkim veya savcı varsa, bunun seçilmesinin mecburî hale geldiğini, çünkü, iptali istenen hükmün bunu gerektirdiğini belirtmiştir. Bu durumda iptali istenen hüküm dolayısıyla Yüksek Hâkimler Kurulu başka birisini seçememektedir. Bu suretle Anayasanın vermiş olduğu yetkiyi kullanamaz duruma düşmektedir.

Anayasamız, 144. maddesinde «Hâkimlerin özlük işleri hakkında karar verme yetkisi Yüksek Hâkimler Kurulundur» hükmüne yer vermiştir. İptali istenen kanun hükmü ile bu yetki anayasaya aykırı olarak sınırlandırılmış olmakta, bu suretle iptali istenen kanun bu bakımdan da anayasaya aykırı düşmektedir.

Anayasamız, 12. maddesinin ikinci fıkrasında «Hiç bir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz.» denilmektedir. İptali istenen kanunla sırada bekleyen kimselerin hakkı çiğnenmekte, eşitsizlik doğmaktadır ve bu eşitsizlik de haklı bir sebebe değil, anayasaya aykırı bir kanuna dayanmaktadır. O halde, adı geçen kanun hükmü bu bakımdan da anayasayı ihlâl etmektedir.

Anayasamızın 2. maddesinde «Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan millî, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.» denmektedir. Başlangıç hükümlerinde ise Demokratik hukuk devletinin amacı belirtilmiştir: «İnsan hak ve hürriyetlerini, millî dayanışmayı, sosyal adaleti, ferdin ve toplumun huzur ve refahını gerçekleştirme». Anayasa mahkemesine göre, İnsan hak ve hürriyetlerinin ve toplumun huzur ve refahının güvenlik altına alınması ise ancak ve ancak hukukî durumlarda kararlılık sağlamakla olabilir; bu kararlılık da «kazanılmış hak» kavramının benimsenmesiyle gerçekleşebilir. Konumuz bakımından, sırası gelen kimsenin önüne geçilmesi olayı ise onun kazanılmış hakkının inkârıdır. O halde bu kanun kazanılmış hakkı, binnetice anayasanın 2. maddesini de ihlâl etmektedir.

b) Madde itibarile yetki :

12 Ağustos 1967 tarihli ve 12672 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 931 sayılı «İş Kanunu»'nun cezaî hükümlerini tatbika mahallî Sulh Ceza Mahkemeleri yetkili kılınmıştır (m. 108/1).

8) Savcılık teminatı :

10 Temmuz 1967 tarihli ve 12643 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış Anayasa Mahkemesinin E. No. 1966 - 26, K. No. 1966 - 47 tarihli ve 27/12/1966 tarihli kararı ile 7188 sayılı kanunun 1. maddesi ile C. Savcılarının yokluklarında veya bu görevin boşalmasında bunlara ait görevin mahkeme başkatiplerince yapılmasına imkân veren hüküm Anayasaya aykırı görülerek bir üyenin muhalefetiyle iptal edilmiştir. İptal kararının da 25 Haziran 1967 günü yürürlüğe girmesi kararlaştırılmıştır.

«Mehakimin teşkilâtına ait ahkâmı muadil 469 sayılı kanunun 5. inci maddesine 981 sayılı kanunla eklenen fıkranın tadili hakkındaki 12/1/1959 gün ve 7188 sayılı kanunun iptali istenen 1. maddesi şöyledir: (Madde 1 - Mehakimin teşkilâtına ait ahkâmı muadil 469 sayılı kanunun 5. nci maddesine 981 sayılı kanunun 1 inci maddesile eklenen fıkra aşağıdaki şekilde tadil olunmuştur: Müddeiumumi ve sorgu hâkiminin gaybubetinde veya bu vazifelerin inhilâhinde, reis veya hâkimin tensibi ile bunlardan birine ait vazifeleri mahkeme başkâtibi umumî hükümler dairesinde vekâlet maaşı almak suretiyle görür.).

İtiraz konusu 7188 sayılı kanunun 1. maddesinde sorgu hâkimlerine mahkeme başkâtiplerinin vekâlet etmesine yetki veren kısmı Anayasa Mahkemesinin 28/9/1965 tarih ve esas 1963/100, karar 1965/48 sayılı kararla iptal edilmiştir. O zaman hâkimlere teminat sağlayıcı Anayasa hükümlerine aykırılık söz konusu olmuştu. Burada ise, mahkeme, iddiacıların öne sürdüğü Anayasanın 132, 133 ve 134. maddelerine dayanmamıştır; çünkü bunlar hâkimlere ait olup, savcılar hâkimlerden ayrı tutulmalıdır. Mahkeme, ileri sürülmüş olmamasına rağmen, adı geçen kanun hükmünün anayasanın 137. maddesinde düzenlenen C. savcılarında teminat sağlayan hükümlere aykırı olduğunu kabul etmiştir. Anayasanın 137. maddesi hükmü şöyledir: «Kanun, C. Savcılarının ve kanun sözcülerinin özlük işlerinde ve görevlerini yapmalarında teminat sağlayıcı hükümler koyar. — C. Başsavcısı, Başkanun Sözcüsü ve Askerî Yargıtay Başsavcısı Yüksek Mahkemeler Hâkimleri hakkındaki hükümlere tâbidir.»

Anayasa mahkemesine göre, «C. Savcılarının teminat sağlayıcı bir düzene sahip kılınmaları, kamu davası açmak, açmamak, her karardan önce düşüncelerine başvurulmak ve kanun yollarına gitmek gibi görevlerinin açık olan önemi gereğidir» Bir başka deyişle, bu teminat hem yürütme organına hem de yargı organına karşıdır. «Halbuki, mahkeme başkâtiplerinin hiç bir teminatı yoktur. C. Savcılarında vekâlet etmelerini uygun görecektir olan hâkim veya mahkeme başkanı kendilerinin âmiridir. Böylece teminatlı olan C. Savcısına teminatı olmayan başkâtibin vekâlet etmesine yetki veren itiraz konusu hüküm Anayasanın 137/1'inci maddesiyle açık bir çelişme halindedir.»

9) *Hâkimlerin ve savcılarının maaşları :*

a) 26 Haziran 1967 tarihli ve 12631 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 882 sayılı «Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cedvel ile tadil ve eklerinin Adalet Bakanlığı bölümüne yeni kadrolar eklenmesine dair kanun» ile çeşitli hâkim, hâkim yardımcısı, Savcı, savcı yardımcısı, başkâtip, başkâtip yardımcısı, zabıt kâtibi, zabıt kâtibi yardımcısı, kâtip, icra memuru, icra memuru yardımcısı, mübaşir maaşları hakkında hükümler konulmuştur.

Aynı Resmî Gazetede yayınlanmış 884 sayılı «2556 sayılı Hâkimler Kanununun değişik 17 ve 18'inci maddelerine bazı fıkralar ilâvesine ve 17'nci maddeye ilişkin (1) sayılı ve 18'inci maddeye ilişkin (2) sayılı cedvellerle, 3656 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cedvel ile tadil ve eklerinin Adalet Bakanlığı bölümünde değişiklik yapılmasına dair Kanun»'da da bu çeşit hükümler yer almıştır. Muavinler, Hâkimler, Savcılar, Adalet Bakanlığı Müsteşarı, Genel Müdürleri, Yargıtay ve Yüksek Hâkimler Kurulu üye ve savcılarının maaşları hakkında hükümler konmuştur.

b) 30 Haziran 1967 tarihli ve 12635 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 886 sayılı «24/12/1964 gün ve 521 sayılı Danıştay Kanununun 166. maddesinin 2. nci fıkrasının değiştirilmesine dair Kanun»'un Danıştay kanun sözcüleri, başyardımcıları ve yardımcılarının verilecek ödenek hakkında yeni hükümler koyduğu görülmektedir.

10) *Bilirkişilik :*

26 Haziran 1967 tarihli ve 12631 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 885 sayılı «Adlî Tıp Müessesesi Kanununun bazı maddelerinde değişiklik yapılması hakkında Kanun ile adı geçen kanunun 8, 10, 11, 17 ve 19. uncu maddelerinde değişiklik yapılmıştır.

8. maddede Adlî Tıp Meclisinde bulunacak uzmanlar iki adlî tıp mütehassısı, birer (iç), (kadın - doğum), (Akıl - Sinir) hastalıkları ve (Cerrahî), (Patoloji - Anatomi), (Tıbbî Kimya veya Kimya) mütehassısı üye ile iki yedek adlî tıp mütehassısı olarak sayılmışken, yeni kanun yedek üyeler arasına «diğer ihtisas kolları için birer mütehassıs yedek üye»'yi de eklemiştir. Bu suretle uzmanlığı gerektiren işlerde Mecliste uzman bulundurmaya imkânı sağlanmak istenmiştir.

10. maddede Meclisin üyelerin tamamı ile toplanıp çoğunlukla karar vermesi kaidesine ek olarak, üyelerden birinin eksikliği halinde eski kanunda bu eksiklik «yedek aza ile tamamlanır» iken, yeni kanun «aynı ihtisas kolunda yedek üye varsa onunla» tamamlanmasını istemiştir. Böyle bir yedek üye bulunmadığında eskisi gibi hareket edilmesi imkânının, söylenmemesine rağmen, mahfuz tutulduğunu zannediyoruz.

11. maddede adlî tabiplerin «kur'a ile» atanacakları hakkındaki hüküm kaldırılmış, ayrıca, zaten ilga edilmiş bulunan 5979 sayılı kanuna atıf yapan ikinci fıkra kanundan çıkartılmıştır.

17. maddede Adlî Tıpta çalışanlara verilecek tazminat hakkında hükümler değiştirilirken, bunlar arasına asistanlar da eklenmiştir.

19. maddede de maaş ve unvanla ilgili cedvellerde değişiklikler yapılmıştır.

11) Tutuklama :

26 Ocak 1968 tarihli ve 12810 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 1966/34 Esas, 1967/18 Karar numaralı ve 15/6/1967 tarihli kararla Anayasa Mahkemesi Ceza Muhakemeleri Usûlü Kanununun 116. maddesinin ikinci fıkrasını Anayasanın 14. maddesinin üçüncü fıkrasına aykırı bularak iptal etmiştir. Karar 7/8 çoğunlukla alınmıştır. Beş üye kararın hemen yürürlüğe girmesini istemişler, fakat mahkeme 14/12/1967 gününde yürürlüğe girmesini kabul etmiştir.

İptali istenen hüküm şu şekildedir: «Mevkuf tevkifhanede ancak ciddî bir tehlike teşkil ettiği ve bilhassa diğer mevküfların emniyeti için zarurî görüldüğü veya intihara veya kaçmaya teşebbüs ettiği yahut bu hususta hazırlıkta bulunduğu takdirde demire vurulabilir.»

Anayasanın 14. maddesinin üçüncü fıkrasında ise «Kimseye eziyet ve işkence yapılamaz.» hükmü yer almıştır.

Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçelerini şu şekilde toplayabiliriz: 116/2'deki haller bir tedbirle önlenmesi gereken hallerdir; fakat, hâkimin bu tedbirin nasıl uygulanacağını bilmesi lâzımdır. Bu ise bilinmemektedir. Eski Ceza kanununda bir ceza olarak küreğin tarifinde geçmekte, bugünkünde ise böyle bir ceza da bulunmamaktadır. Bu bakımdan, demire vurmanın düzenlenmiş bir tedbir olmadığı meydandadır. Kaldı ki yazılı haller başka tedbirlere

başvurularak da önlenabilir. Bu hallerde de kanun demire vurmayı mümkün kılmakta, eziyet ve işkence yapılmasına sebebiyet verici bir genişlikte bulunmaktadır.

12) *Acele işler :*

12 Ağustos 1967 tarihli ve 12672 sayılı Resmî Gazetede yayınlanmış 931 sayılı «İş Kanunu», bu kanundaki suçlardan dolayı yapılacak muhakemeyi «acele mevaddan» saymıştır (m. 108/2).